

לב הלימוד

תמצית וביאור של הלימוד, הלכות ממרים
מבית הרמב"ם היומי.

הלכות ממרים

פרק א' - סמכותו של בית הדין הגדול והכרעה במחלוקת

סמכות בית הדין הגדול לקבוע ולהכריע הלכה לכלל ישראל ומצוה לציית לכל הוראות בית הדין הגדול שבירושלים, בין במה שקיבלו בקבלה או שחידשו בעצמם.
סמכות זו, היא שמנעה את התפתחות המחלוקת בישראל.
כיום, שההלכה בנויה על הכרעה במחלוקת, הכלל הוא שבמחלוקת בדין דאורייתא יש להחמיר, ובדרבנן יש להקל.

פרק ב' - תקנות וגזירות

מותר לבי"ד לסתור לימוד דין תורה של בי"ד שקדם לו, זאת ללא כל הגבלה בשל הכלל שאין לדיין אלא מה שענינו רואות והציבור נוהג על פי הדיין שבימיו.
אמנם בתוקף הסמכות לתקן תקנות ולגזור גזירות, ישנם כמה תנאים מגבילים:
אין בי"ד מאוחר יכול לבטל את תקנות בי"ד מוקדם אלא אם כן:
א. שבית דין אחרון גדול בחכמה ומניין - כלומר שנישא בי"ד חכם יותר וחכמי בי"ד רבים יותר הסכימו על תקנתו זו.
ב. מדובר בתקנה זמנית בלבד - למרות שהוא אינו גדול בחכמה ומניין.
ג. מדובר בדין שלא פשט איסורו בכלל ישראל.
ד. בכל תקנה חדשה, יש לבדוק אם רוב הציבור יכולים לעמוד בה.
ה. אסור לבי"ד להעמיד את תקנתו כדבר האסור מהתורה, אלא יודיעו במפורש שמדובר בסייג.

פרק ג' - זקן ממרא, מינים ותינוק שנשבה

זקן ממרא הוא חכם מחכמי ישראל, שהגיע להוראה ונסמך בסנהדרין, שנחלק בדין עם חברי הסנהדרין, ואף נהג בפועל כדבריו, או הורה לאחרים לעשות כדבריו, בניגוד להוראתם של רוב חברי הסנהדרין כשהיא במקום מושבה שבלשכת הגזית, ובהרכבה המלא. עונשו של זקן ממרא הוא מיתת חנק שהיה מבוצע בירושלים, בזמן העלייה לרגל, כדי לפרסם את העניין בקרב כל ישראל. על חכמי הסנהדרין נאסר למחול על כבודם ולוותר לזקן הממרא, כל זאת, כדי שלא ירבו מחלוקות בישראל.

המינים, אלו הכופרים בתורה שבעל פה מדעתם וברצונם. דינם - מורידים ולא מעלים. כלומר מסבבים להם מיתה ללא משפט.

תינוקות שנשבו, אלו בני אותם המינים, כפירתם אינה מדעתם, אלא שהודחו על ידי אבותם. דינם כאנוסים וראוי לקרבם להשיבם.

פרק ד' - סוג ההמראה: תנאים בדין זקן ממרא

לא בכל הוראה מתחייב זקן ממרא מיתה. רק על דין אורייתא, שבמזיד העונש עליו הוא כרת ובשגגה קרבן חטאת. למשל שנחלק על עיבור השנה. אלו שהורה להם כדעתו, עלולים לבוא לידי אכילת חמץ בפסח וכל כיוצא בזה.

תמצית וביאור של הלימוד, הלכות ממרים מבית הרמב"ם היומי.

פרק ה' - המקלל ומכה את הוריו

התורה החמירה בכבוד ההורים והזהירה לבן שלא להכות את הוריו. עונשו של המכה במזיד בחנק. מתנאי החיוב:

1. שיעשה בהם חבורה - ומתוך כך גזרו שלא ירפא את הוריו כשיש חשש שיחבול בהם.
2. שהיה הבן מיוחס להוריו ולא ספק, גר וכדומה.

ויותר החמירה התורה במקלל אביו או אמו שעל מזיד עונשו בסקילה.

מתנאי החיוב: שיקללם באחד משמות ה'.

מתוך כך הרחיקו את האב להישבע לבנו משום שמתחייב באלה - שמאיימים על הנשבע בקללה. חריג הוא המסית שמותר לבנו לקללו ולהכותו.

וכל שאר ביזיון שאין בו קללה או הכאה, לא מתחייבים עליו אלא שהוא ארור מפי הגבורה.

פרק ו' - כיבוד הורים ומוראם

על הבן לכבד ולירא מאביו ואמו בכל מצב, בין בחייהם בין במותם, שכן כבודם ויראתם הושוו לכבוד ויראת ה'.

כיבוד הורים כולל שתי מצוות - מורא וכבוד: שהן יראת כבוד מחד ועשייה מאידך.

מורא - לא יושב במקומו המיוחד לו, לא סותר את דבריו, לא קורא לו בשמו אלא אבא.

כיבוד - מסייע לו בכל מה שצריך, מאכילו ומשקהו, מלביש ומכסה, מכניס ומוציא.

חריגים:

1. אישה נשואה, שיש לה חובות כלפי אישה ומשפחתה.

2. אין לשמוע לציווי ההורים לעבור עבירה.

פרק ז' - בן סורר

בן סורר ומורה, הוא נער שהתנהגותו בעייתית ביותר וממשיכה להיות כזו גם לאחר שהוזהר. התנהגותו כוללת דפוסים של נהנתנות מופרזת, זלזול בהוריו וגניבה מהם.

כשהוריו רואים שבנם נשקע בהרגליו הרעים, הם מייסרים אותו, ומודיעים לו בפני שני עדים, שאם ימשיך בדרכו הרעה הם יביאוהו לבית דין. עבר אחר ההתראה, מביאים אותו אביו ואמו לפני בית דין של שלשה דיינים, ואומרים להם: בננו זה סורר ומורה, שאחר שהתרנו בו בפני שני עדים, גנב משל אביו, וקנה בשר ויין, ואכל טרטימר - משקל חמשים דינר - בשר, ושטה חצי לוג יין; ומביאים את עדי ההתראה, ועדים שראו שגנב וזלל וסבא לאחר ההתראה, והבן נענש בבית דין בעונש מלקות. אם חזר הבן לגנוב, לזלול ולסבוא, מביאים אותו הוריו לבית דין של עשרים ושלושה, ומביאים עדים שראו שגנב וזלל וסבא לאחר שהתרו בו, ועל סמך עדותם הרי הוא נידון לסקילה.

מרבבות מאוד ההגבלות בדין זה, עד שאמרו חכמים כי מעולם לא בוצע עוד דין זה בפועל.